

KOOPERACIJOS SKATINIMO PROJEKTAS

Vėjūna Žalalytė ir Tomas Jankus

Sausio 9 d.
13 val.

APSKRITOJO STALO DISKUSIJA

633 salė
Žemės ūkio ministerija

Diskusijoje dalyvavo 30 ekspertų, tarp jų mokslininkai, žemės ūkio politikos formuotojai, asociacijų ir kooperatyvų atstovai. Ekspertams buvo pristatyti atlikto kooperatyvų ir ūkininkų tyrimo rezultatai. Šios viešosios konsultacijos metu ekspertai pasidalino savo įžvalgomis ir siūlymais, ir papildė rekomendacijas kooperacijos skatinimui. Šiame dokumente pateikiamos pagrindinės ekspertų įžvalgos.

EKSPERTŲ ĮŽVALGOS IR SIŪLYMAI

Konsultavimo, informavimo ir žinių sklaidos paramos priemonės turi būti įgyvendinamos įtraukiant kooperatyvus ir asociacijas.

Įgalinti kooperatyvus teikti mokymo paslaugų įsigijimo paraiškas, tuomet konsultavimas atitiks kooperatyvo ir ūkininko poreikį.

Kooperatyvas labiausiai žino kokių žinių jam reikia, ir yra labiausiai pajėgus užsiimti savo narių, ir vadovų kompetencijų kėlimu. Būtų geras žingsnis, jei kooperatyvas turėtų galias pats teikti paraiškas. Kooperatyvas, gavęs savo konsultavimo pinigų krepšelį, galėtų pasisamdyti konkretų kompetentingą specialistą, nes tai daryti iš savo lėšų yra per brangu.

Pasak kooperatyvų atstovų, nariams trūksta supratimo, ką jie turi daryti, už ką jie yra atsakingi, ir kad jie yra savo įmonės šeimininkai. Gidas kooperatyvams su D.U.K labai pagelbėtų kooperatyvų vadovams, nes jie galėtų pirminei pagalbai ten nukreipti savo narius. Kooperatyvai tikina, kad nori burti narių grupes, skatinti mokytis vienas iš kito ir organizuoti mokymus viduje, pasikviesti lektorius, bet tam reikalinga finansinė pagalba.

Asociacijos ir kooperatyvai dabar tai daro už savo lėšas, tačiau veiklą pastiprintų parama. Pavyzdžiui, organizuojasi išvykas į jiems aktualius užsienio pavyzdžius, ar samdosi nepriklausomus konsultantus, kurie „atvažiuoja į ūkį, padaro analizę ir susako, ką tau reikia padaryti, kad būtum efektyvesnis“.

Reikia kooperatyvams duoti įrankius padėti savo nariams.

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas (LAEI) siūlo strategiškai skatinti paslaugų teikimo modelį. Kooperatyvas sudarytų sutartis su atrinktais konsultantais, ir teiktų konsultavimo paslaugas savo nariams už geresnę kainą. Taip būtų užtikrintos konsultantų kompetencijos, mokymų tęstinumas ir mokymai atitiktų poreikį.

Dalyvavimas mokymuose sustiprintų ūkininkų narių bendruomeniškumą, atsirastų tinklo intensyvumas ir didesnė trauka stoti į kooperatyvą, tuomet augtų narių skaičius.

Kooperatyvas, kaip mokymų „organizatorius, kurtų vertę savo nariams, padėtų pasiekti ūkių efektyvumą ir juos modernizuoti.“

Praplėsti konsultantų-pareiškėjų sąrašą, kad būtų leista kreiptis ne tik institucijoms, bet ir asociacijoms.

Ekspertai argumentuoja, kad kai kreipdavosi asociacijos, jos pasiekė rezultatus ir užtikrino kokybišką mokymosi procesą, nes buvo suinteresuotos panaudoti gautas lėšas naudingai. Asociacijos yra labiau pajėgios atsižvelgti į savo narių poreikius, kokių būtent mokymų jiems reikia. Pavyzdžiui, atstovai įžvelgia, kad reikalingi valdybos narių mokymai, kad žmonės suprastų, kas yra valdyba ir kokios yra revizinės komisijos teisės.

Reikia viešai prieinamo kooperacijos specialistų sąrašo.

Iš savo patirties ekspertai mato, kad pradinėse ūkininkų diskusijose apie įsikūrimą reikalingas tarpininkas-mentorius-konsultantas, kuris padėtų praveisti diskusiją, surastų kas juos jungia, padėtų nariams apgalvoti kooperatyvo įstatus, paaiškintų kooperacijos principus, išsklaidytų abejones.

Reikia tokius žmones ruošti. Kita vertus, yra nepriklausomų konsultantų, kurie sugeba tai padaryti. Kooperatyvai galėtų pasitelkti esamus konsultantus. Reikia juos įvardinti, kad būtų viešai žinomi ir į juos būtų galima kreiptis. Tai galėtų būti patalpinta ŽŪM puslapyje.

Reikalinga akreditacija kooperacijos konsultantams.

Kooperatyvų atstovai teigia, kad nenorėtų patys akredituotis, nes turi didelį darbo krūvį. Nebent Žemės ūkio rūmai (ŽŪR) ar Konsultavimo tarnyba konsultantams pagelbėtų kaip praktikai. Kooperatyvai konsultuotų-mentoriatų tik jei matytų tikslą, grąžą, jei būtų abipusis ryšys, kaip antro lygio kooperatyve ar asociacijoje.

Konsultantų akreditavimo taisyklėse reikia apibrėžti, kas gali konsultuoti.

Reikia keisti dabartinį institucinio konsultavimo modelį palengvinant reikalavimus. Nors dabartiniai reikalavimai paraiškų teikėjams atrodo prieinami visiems (turėti 10 akredituotų narių ir ne visų temų), tačiau kreipėsi tik institucijos.

Reikia skirti paramos lėšų konsultantų mokymuisi, kad sukurtume konsultantų pasiūlą.

Galėtų būti per konsultantų tinklą, mentorystę, žinių pasidalijimą. Galimi mainai su užsienio konsultavimo tarnybomis, kad apmokytų kooperacijos konsultantus. Galėtų būti sukurta magistrantūros programa ar kursai skirti kooperacijos vadovams, konsultantams, specialistams paruošti VDU žemės ūkio akademijoje.

Ekspertų diskusijos metu išryškėjo susirūpinimas kooperacijos vertybėmis, kooperatyvų nauda ir finansinių skatinimo priemonių poveikiu

Kooperacijos seminarų lektoriai pastebi, kad:

1) auditoriją reikia dalinti į du segmentus: bendras įžanginis seminaras ūkininkams ir specializuotas praktinis seminaras su gerai paruoštais mentoriais skirtas tik kooperatyvams ir nariams.

2) Net susirinkę į mokymus nariai nežino, kuo ypatinga kooperatyvo veikla, ar kad jie turi ateiti į kasmetinius narių susirinkimus. Kooperatyvo vadovai turėtų ugdyti savo narius apie kooperacijos principus ir pagal juos veikti. Tik tuomet nariai įsitrauks ir ateis į susirinkimus.

3) Narių minima įstojimo priežastis dažnai yra paramos gavimas. Lektoriai argumentuoja, kad tokios kooperacijos nauda valstybei yra abejotina.

4) Kiti atstovai abejoja dėl seminarų auditorijos, ir teigia, kad dažnai susirenka „etatiniai vaikščiotojai“, o ne tikslinė auditorija.

Kooperatyvų atstovai argumentuoja, kad nereikėtų ūkininkų skatinti stoti į kooperatyvą per paramą, nes tokie nariai nebus įsitraukę ir neis į valdybą. Šiandien paskata nariui jungtis yra papildomi balai gauti paramą.

Reiktų pakeitus paramos taisykles įpareigoti narį išlaikyti narystę investiciniu paramos laikotarpiu kol baigiasi jo įsipareigojimai.

Įkurti kooperacijos konsultavimo skyrių ŽŪM ar įrašyti tai į darbuotojo pareigybes.

ŽŪM atstovai sutinka, kad reikalingas administracinių gebėjimų stiprinimas Ministerijoje, nes nėra darbuotojo, kuris pagal funkcijas yra dirbantis kooperacijos klausimais. Tikimasi įtvirtinti šį siūlymą ir užtikrinti kooperacijos specialisto įdarbinimą.

Atsižvelgti į mokymų tikslą

Jeigu mokymų tikslas yra sukurti naujus kooperatyvus, tuomet reikia orientuotis į ūkius ir plačiąją visuomenę. Ekspertai tvirtina, kad mokymų tikslinė auditorija turėtų būti ūkininkai, kurie taptų potencialiais nariais, o rezultatai reikia matuoti pagal šį rodiklį - kiek kooperatyvuose atsirastų narių.

Kooperacijos idėjos viešinimas

Reikalinga valstybinė visuomenės švietimo kampanija. Kooperatyvų atstovai teigia, kad daug geriau suveiktų suplanuota socialinė reklama per televiziją ir radiją nei dabartiniai seminarai. Kiti ekspertai paantrina, kad pasikartojanti žinutė veiksmingai šviestų apie kooperaciją, sėkmingų kooperatyvų pavyzdžius ir konkrečią naudą. Galėtų būti plačiai organizuojamos ūkininkų „lauko dienos“ į kooperatyvus.

„Kuomet techninės įrangos apstu, efektyvumą galime pasiekti tik minkštosiomis priemonėmis. Turime išmokti efektyviau dirbti.“

Reikia pasitelkti konsultaciją, kad gebėtume efektyviau išnaudoti kolektyvines investicijas.

Pasak LAEI, apsirūpinimas ilgalaikiu turtu pagal ūkio dydį Lietuvoje viršija ES vidurkį, nes per paskutinius metus esame daug investavę į techniką. Dabar reikalingas konsultavimas, kaip tą techniką geriau panaudoti ir ja pasidalinti kuriant paslaugas. Pavyzdžiui, konsultacija, kaip efektyviai panaudoti įrangą tarp kooperatyvo narių.

Reikalingi teisiniai pakeitimai, kad sumažinti apribojimą ir būtų leista panaudoti savo turimą techninę įrangą teikiant paslaugas kaimynams.

Mokymai ir švietimas nėra vienintelis būdas kooperacijai skatinti. Kiti ekspertų rekomenduojami siūlymai:

Valstybė turi strategiškai skatinti antro lygio kooperatyvus.

Šiuo metu kooperatyvų apjungimas nėra skatinamas parama ar pelno mokesčio lengvata. Kooperatyvų apsijungimas padėtų pasiekti masto efektą, apjungti apyvartą ir padidinti pelną.

Kooperatyvų atstovai yra patyrę, kad daugiau narių nėra geriau ir ne visi kooperatyvai taiko narių augimo strategiją, nes valdymo sėkmė priklauso nuo visų narių bendrų interesų. Negalėtume taikyti valstybinės strategijos skatinti kooperatyvus didinti narių skaičius, nes tai dar labai skiriasi pagal sektorių,

Tad nebūtina kooperatyvams patiems stambėti, bet reikia juos apjungti. Norint pasiekti masto ekonomiją, verčiau skatinkime esančius kooperatyvus apsijungti į antro, o galbūt net trečio, nacionalinio, lygio kooperatyvus.

Ekspertai pataria grąžinti paramą kooperatyvo įsikūrimui.

Nors keletas argumentuoja priešingai, nes tik nedaugelis kooperatyvų išliko, iš jų, kurie buvo remti įsikūrimui praeitą paramos laikotarpį.

Ekspertai pabrėžia, kad reikalingi esminiai pokyčiai Lietuvos Respublikos Kooperatinių Bendrovių Įstatyme.

Mokslininkai pasigenda griežtesnės apibrėžties, kuo kooperatyvo veikla skiriasi nuo akcinės bendrovės. Tuo tarpu kooperatyvų atstovai keistų pelno pasiskirstymo reglamentavimą, pajinio kapitalo išmokėjimo tvarką su išstojusiais nariais ir įtrauktų į žemės ūkio apyvartos apibrėžimą pagalbines priemones žemės ūkio veiklai, tokias kaip trąšos.

Reikia atverti duomenis, kad galėtume tiksliai sekti situaciją.

Turime pasiekti tarptautinį standartą, ir raportuoti rodiklius, kaip Copa Cogeca:

- 1) kokia kooperatyvų apyvarta
- 2) kokia tai BVP dalis
- 3) kiek jų iš viso yra
- 4) bendras narių skaičius

Lietuvoje neturime oficialios statistikos, nes tai yra konfidenciali informacija. ŽŪM turėtų suorganizuoti užklausą kiekvienais metais pateikti oficialią, patikimą informaciją. Tai vyktų bendradarbiaujant su Registru Centru ir Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centru.

Kas skatina ūkininkus kooperuotis?

Diskusijos metu ekspertų nutarta, kad kooperatyvo nauda yra įvairi. Tai laisvas laikas ūkininkui kuomet jis gali efektyvinti savo veiklą, nes kooperatyvas padaro didžiąją dalį darbo. Smulkiam ūkininkui tai - ypač naudinga, nes nebereikia rūpintis realizacija, derėtis dėl kainos. Akademikai argumentuoja, kad „kooperatyvas yra ūkininko pailgintos rankos“, tačiau narys irgi turi įdėti pastangų ir daug iš savęs atiduoti kooperatyvui, o tam reikalingas pasitikėjimas.

Pagrindinė priežastis jungtis turi būti vertybinis pagrindas, bet nauda vistiek reikalinga. Kooperatyvas turi sugebėti sukurti naudą savo nariams, ne čia ir dabar, bet po kelių metų. Ekspertai nutarė, kad ūkininkui nauda yra pajamos, tad finansinės naudos iš kooperatyvo nariams reikia kasmet.

Kooperatyvo vadovai turi sukurti sąlygas, kad nariai gautų daugiau pajamų. Kai pajamos didėja, tada kooperatyvas išpildo narių lūkesčius. Kooperatyvo atstovai teigia, kad reikalingi įrankiai ir skatinanti parama, padėsianti kooperatyvui tą naudą sukurti.

Labiausiai skatina jungtis, **kai įžvelgiamas aiškus asmeninis poreikis**, kai nariai mato, kad kažką padaryti yra lengviau kartu. Dalis ekspertų mano, kad dėl giluminių socialinių aspektų, žemdirbiai kol kas neturi poreikio jungtis ir tiki esą pajėgūs ūkininkauti ir realizuoti savo produkciją patys.

Daugiau apie Žemės ūkio kooperacijos skatinimo
projektą galite sužinoti **čia**

Vėjūna Žalalytė
Tomas Jankus

vejuna.zalalyte@kurklit.lt
tomas.jankus@kurklit.lt
